

FESTA MAJOR

del 16 al 20 d'agost

ASSOLONS

MONOGRÀFIC

Quan un any més se'ns brinda l'oportunitat d'encetar el programa de la festa major, ens plantejem de què es pot parlar en aquest convit a fer una mirada enrere a la nostra història, a les tradicions compartides, al patrimoni a preservar. Enguany aquesta mirada té un caire històric tot aprofitant dues efemèrides que es commemoren aquest 2017.

Comencem traslladant-nos al castell, cap de la comanda d'Ascó. Per què? Doncs perquè ara fa set-cents anys que hi va arribar l'orde religiós i militar de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, i que va encarregar-se del territori que estava sota el control del castell d'Ascó durant cinc segles.

El 10 d'agost de 1317, el papa Joan XXII, a Avinyó, dictà una butlla ordenant el lliurament dels béns del Temple existents a la Corona d'Aragó, a fra Martí Pérez de Orós, castellà d'Amposta, de l'Orde de Sant Joan. El 6 de desembre de 1317, al castell de la vila, prenia possessió de la comanda d'Ascó passant a mans de l'Orde de l'Hospital.

La persecució als templers s'explica sobretot per les reticències amb què eren vistos per alguns monarques europeus –com per exemple el nostre rei Jaume II- per l'acumulació de poder i riquesa. Els templers van capitular al castell d'Ascó el 12 de gener de 1309 després de patir un llarg setge de les tropes del rei català.

Probablement els hospitalers no ens han arribat amb aquella aura de misteri i llegenda que ha envoltat de sempre l'orde templera, però sens dubte bona part de la història medieval i moderna d'Ascó s'explica a partir de com l'orde de l'Hospital va organitzar les seves propietats –que no eren poques- de la comanda d'Ascó i de quina manera va impulsar una regulació jurídica pròpia.

Fins i tot l'escut d'Ascó recull la presència hospitalera, ja que a part del castell de la vila –en tant que cap de comanda- també s'hi representa una creu de Malta, que és un dels símbols de l'orde de Sant Joan de Jerusalem, i que consisteix en una creu amb vuit puntes, formada per quatre braços que formen sengles V amb el vèrtex al centre.

De l'època dels hospitalers podem parlar, entre d'altres, de les cases dels comanadors dins del poble atès que el mal estat de les estances del castell, a causa de diversos conflictes bèl·lics, van obligar a traslladar-se a dins del poble: seria el cas de cal Fortí, a la plaça de l'església, però també la casa del comanador Çapata, de qui encara es pot contemplar l'escut al carrer de la plaça nova.

Finalment no volem passar per alt un fet històric relativament recent, l'arribada del ferrocarril a Ascó ara fa 125 anys, però que és innegable que va canviar la perspectiva i les comunicacions. D'una banda, va suposar el declivi del transport fluvial de mercaderies per l'Ebre que va anar veient com any rere any s'anaven perdent embarcacions, i per tant, moltes de les feines vinculades al riu. D'una altra banda, s'obria una nova via de comunicació que aproximava aquests pobles d'interior de la Ribera d'Ebre amb ciutats properes com Reus i Tarragona, a la vegada que quedaven connectats amb capitals com Barcelona i Saragossa. En certa manera, la modernitat i el progrés va arribar a casa nostra amb tren.

Si les efemèrides ens lliguen al passat, ens donen identitat, i expliquen el que som; la celebració de la festa major és un ritual que ve de l'ahir però que renovem any rere any i mira al futur. Per tant, que en aquesta festa major que estem a punt de celebrar hi trobem el passat, el present i el futur d'Ascó i ho visquem amb intensitat.

Bona Festa Major!

ELS HOSPITALERS, SENYORS DEL CASTELL DURANT CINQ SEGLES

ELS HOSPITALERS,

SENYORS DEL CASTELL DURANT CINQ SEGLES

PERÒ... QUÈ ERA L'ORDE DE L'HOSPITAL?

orígens

L'Orde de Sant Joan de Jerusalem (de nom complet Sobirà Orde Militar i Hospitaler de Sant Joan de Jerusalem, de Rodes i de Malta) va ser un orde, inicialment de caire religiós i posteriorment militar, fundat al segle XI per ajudar els pelegrins que viatjaven a Terra Santa.

Els orígens d'aquest orde de cavalleria es remunten a l'any 1048, quan uns mercaders de la ciutat d'Amalfi (Nàpols) establerts a Jerusalem van decidir fundar-hi un hospital per a pelegrins sota l'advocació de Sant Joan Baptista tot observant la regla de Sant Agustí. Després de la conquesta de la Ciutat Santa pels croats el 1099, el primer mestre de l'orde, Gerard de Sant Geniés, nascut a Provença, va estendre l'obra al llarg de tot l'arc nord mediterrani, creant una sèrie d'hospitals al llarg de la ruta del pelegrinatge a Terra Santa.¹

Tal era la tasca d'ajut i protecció que feien els Hospitalers cap als pelegrins que un grup de cavallers que es trobaven a Palestina, encapçalat per

Uch de Payens, van creure oportú fundar un nou orde, en aquest cas religiós i militar, que tingués per objecte acompanyar als pelegrins des que desembarcaven a Palestina fins arribar a Jerusalem. És així com es crea la Milícia del Temple de Salomó aprovat el 1128 pel Papa i el Concili de Troyes. El Temple naixia amb una organització de caràcter més militar que no monacal i va ser així com des del primer moment va captar l'interès de cavallers i nobles i, en poc temps, va començar a rebre més donacions que no pas l'Hospital, quedant eclipsat aquest darrer davant l'ordre militar.

Ramón del Puy, llavors prior de Jerusalem, no va veure millor solució per a recuperar el poder de l'orde hospitalari que transformar el seu inicial caràcter religiós i caritatiu en, també, militar.²

S'havien creat doncs dues ordes religioses i militars gairebé idèntiques, amb iguals objectius que, com veurem, poc a poc van anar entrant en competència.

organització

La nova transformació en orde militar va esperonar molts cavallers d'actitud més bel·ligerant i aventurera a agafar l'hàbit de l'Hospital, doncs ara l'orde tenia també per objecte combatre l'infidel alhora que protegir i donar seguretat als pelegrins que anaven a Terra Santa.

L'augment de membres va obligar a reorganitzar l'orde creant diverses categories depenent si es dedicaven els uns a la vessant més religiosa (al culte, a la caritat i a la cura dels malalts i pelegrins), o bé s'adreçaven a un caire militar i bel·licós (guerra contra l'infidel i protecció armada, entre d'altres, de pelegrins). És així com van aparèixer les següents categories:

1. **Cavallers**, o sigui tots los confreres destinats especialment al servei militar o ús de les armes. No podien ésser descendents de jueu o mahometà i havien de justificar el seu naixement de legítim matrimoni i de família noble.

2. La segona categoria era formada pels **capellans** o clergues, encarregats de les funcions purament religioses i eren conventuals o simplement d'obediència, en els establiments i capelles de l'orde, tant a Orient com a Occident.

3. La tercera fou la dels **servents**, dedicats més especialment que no la resta al servei de l'hospici o dels malalts i pelegrins refugiats als hospitals de l'orde. Aquests servents no podien promocionar cap a cavallers.

4. La quarta categoria la formaven els anomenats **donats**. La formaven aquelles persones que feien donació d'una part dels seus béns a l'Hospital de Jerusalem alhora que prometien no entrar en cap altre orde que no fos aquella. Els **donats** podien fer una vida meitat secular, meitat religiosa, i finalment podien optar a entrar en l'orde.

5. Encara podríem establir un cinquè grup o categoria que la formarien aquelles persones que sense pertànyer pròpiament a l'orde de l'Hospital, romanien sota la seva dependència. Per exemple serien les dones **donades**, aquelles que sentien vocació per cuidar dels malalts del sexe femení i que vivien en els hospitals de l'orde per atendre les dones forasteres sense medis i que passaven en pelegrinatge cap a Roma o cap a Jerusalem. Més endavant, i degut a situacions d'agressions o abusos, les donades van ser excloses dels hospitals creant-se autèntics convents de religioses de l'Hospital.³

vestimenta

Cavallers, capellans, servents, donats... feta aquesta reorganització interna de l'orde calia procedir a la diferenciació dels seus membres, és així com en el temps es van anar dictant diverses disposicions que afectaven a les vestidures i senyals o símbols externs que els identificaven. La primera d'aquestes disposicions queda recollida als Capítols generals celebrats a la ciutat d'Acre el 1278 i presidida pel Gran Mestre Nicolau de Lorgue on s'acordà:

“Establí es que tots los frares del Hospital degen portar mantells negres, la creu blanca. Establí es que tots los frares que traspasaran daquest segle degen esser sebolits ab lurs mantells. Establí es que tots los frares d'armes degen portar en fet darmes sobre senyals vermells ab la creu blanca. Establí es que frares no degan portar color de seda sino blanca o negra et vermella; et orlladures et obres de fil dor o d'argent en armadures son despeses que frares no les deuen portar sobre ells”.

En posteriors Capítols es va anar concretant, més i més, els tipus de vestimenta, guarniments que afecten les cavalleries, armes i complements objectes d'ús personal dels hospitalers. Veiem-ne alguns exemples:

“Establí es quels frares puxen portar mantell de pluuia tot redon de tot drap negre ubert dauant, ab botons del matex drap, ab gorgera et ultramar tot clos ei sie la creu davant el que volra portar capes si les pora portar. Item cotardies ab puntes son defeses que frare nols dege portar” (Acre, 1288)

“Primerament, es establí que frare no cavalch sella turquesca descuberta sino cuberta de cuyr blanc o negre. Es establí que frare daçi avant no face clauar cuyraces sobre drap dor ni de seda et ço que es estat fet si romangue. Establí es que tots frares cauallers qui vendran deçamar amenen ab ells tot lur arnes conplit, ço es a saber tres besties et qui menara menys que hom faça tornar a ultramar arrere. Es establí que el Gran Comanador del Hospital quan el yra per la terra no dege menar sino 18 besties, saluant quan el sera en frontera de serrayns o guerra se leuas en la terra sie en sa discrecio de merarne pus” (Alímico, 1292)

“Establí es que frare no dega portar ultramar cofres ni forchiers lonchs sobre azembles sino laylius per Capítol general deçamar, senes conget del Mestre. Establí és que frare no puxe portar touallo obrat ni tenir en son cap dalta color que de blanch ne orellet sino cubert de blanch.

Establí es que la creu quels frares portaran en lurs mantells o en gramayas o en capes sie de un palm de lonch”. (Alímico, 1292)

“Establí es que hom deu donar a cascun frare per tot layn per robes de li et de lançols et de costures IX besants* blancs et VI besants per lauar totes lurs robes”. (1302)⁴

A mesura que van passant els anys l'orde intentarà incidir més, encara, en mostrar una imatge sòbria i senzilla dels seus membres davant la societat, regulant la qualitat dels teixits dels hàbits i qualsevol mostra externa de sumptuositat:

*Lo besant era una moneda d'argent que encunyaren los emperadors de Constantinopla y que fóu imitada després per los alarbs.

monogràfic

“Item es establí que nengun frare de nostra Religio saluant batllius per capítol general no face ni porte roba de nengun drap que coste pus de dos florins la cana si ella no li fos donada per algun parent o amich et qui fallira sie en setena et perda la roba” (1325). “Item es establí que nengun frare de qualque condicio sie no port guoarniment dor ni d'argent en cintes, espases, cotells sino en fet darmes e no porten vestidures sino de tayl veyl et ancia de la mayso, la qual lo guarda cors o garnaxa sie ampla per lo cors et lonch entro a mich braç totes redones; el cabeç sia ab porta honesta et poch escollada. Et per caualquar o a temps de plubia puxquen portar mantos redons de tot clos dauant o hubert de cominal lonch o gramaya ab longues ales que passen los colzes” (1337). “Item quels frares en totes coses se porten honestament ço es establiment es comanat et que no porten daçi avant jubons et cotardies curtes sino en fet darmes o a cauall et que aquells passen lo genoyl, ni capirons botonats, ni longua cugulla, -ni çabates ni estivals ab longua polanya et qui fallira sie en XL et perde la roba la qual sie donada als pobres” (1366)⁵.

Més enllà d'aquestes referències i disposicions la iconografia que ens queda del monjo militar hospitaler és la d'un home amb l'hàbit negre i amb una creu blanca i, en el camp de batalla, abillat amb una cota vermella amb creu també blanca.

rivalitat amb l'orde del temple

Els Comtes de Barcelona i Urgell van veure en ambdues ordes religiosomilitars un potencial imprescindible per a la consolidació de fronteres, fortaleses i conquesta de territori peninsular als sarraïns. La preparació i organització militar d'aquests guerrers va donar una empenta important a la consolidació de territoris en direcció a l'Ebre. Hospitalers i templers prenen protagonisme cabdal en les conquestes a canvi, cada cop més, d'importants i innumbrables privilegis i donacions de béns, drets, diners, terrenys i edificacions -la primera donació d'un castell feta pel Comte de Barcelona fou el de Granyena als Templers el 1130 i, des d'aleshores, aquest tipus de donacions no deixà d'augmentar.

Quant als hospitalers destaquem que, anys més tard, van rebre de part de Ramon Berenguer IV un gran recompensa per l'ajut prestat en la conquesta de Tortosa. Entre d'altres els feu donació del castell d'Amposta amb pràcticament tots els seus termes fins a la mar, a més del dret de pesca en els estanys i d'assecar terres baixes, el delme de la sal... Amb el castell d'Amposta els hospitalers establiren així una de les més importants cases el prior del qual, Gaufred de Braydil, passava a ostentar el 1157 el títol de Castellà d'Amposta.

La gelosia i declarada antipatia existent, des del principi, entre hospitalers i templers era difícil d'apaivagar.

“La noble emulació dels primers jorns per fer majors serveys a la religió cristiana, prompte's transformà en gelosia per qüestions de béns materials, o sía, per cobdícia y ambició. Les riqueses y privilegis que adquirien los uns despertaven nous desigs en los altres, y com les seves respectives cases y béns estaven quasi sempre, a poca distancia, se produhien ab deplorable freqüència plets i empenyades controvèrsies, ja sobre us d'aygues y cequies, ja sobre prestacions de certs vassalls (...) A Palestina arribaren fins a la lluyta armada y a matarse Templers y Hospitalers, obligant a intervindre al Papa Alexandre III.”

El protagonisme en alça que els templers havien aconseguit a principis de segle XIV va despertar el recel de monarques d'arreu on s'havia assentat aquesta ordre militar. Tal era el poder i la riquesa que havien aglutinat que l'any 1312 el papa Climent V, aconsellat per monarques i nobles, dicta la butlla papal (*Vox in excelso*) que extingia definitivament aquest orde militar i religiós. Amb l'extinció del Temple assistim a la fi d'una etapa de més de cent anys de la història d'Ascó i a l'inici d'un nou episodi protagonitzat per l'orde de l'Hospital que abraçarà més de cinc segles.

L'ORDE DE L'HOSPITAL A LA CASTELLANIA D'AMPOSTA

Un cop dissolta l'orde del Temple a la Corona d'Aragó i al regne de Mallorca-Rosselló, tots els seus béns van passar en bloc a l'orde de l'Hospital: fortaleses, terres, cases, molins i altres immobles. Per la seva part, la major part del patrimoni existent al regne de València va passar a l'orde de Montesa. Així ho recull Josep Serrano:

(...) entre les darreries del 1317 i primeries del 1318, s'havia produït el total traspàs del domini sobre les possessions del Temple a l'Hospital. I havent-se de repartir els territoris sant-joanistes a la Corona d'Aragó en dos Priorats, les antigues Comandes Templeres de l'Ebre com la d'Ascó s'integrarien en el de la Castellania d'Amposta. I efectivament, el 6 de desembre de 1317, fra Martí Pérez d'Orós, castellà d'Amposta, personalment constituït a Ascó, prenia possessió del castell d'aquesta vila i del de Riba-roja d'Ebre, així com de les viles, llocs i termes d'ells dependents. En el propi acte rebia homenatge i el jurament de fidelitat (de 'ore et manibus'), a ell i els seus successors en la mateixa, acatant les disposicions papal i reial de traspàs del domini Templar a l'Hospitaler, dels jurats representants dels vassalls de la Comanda d'Ascó.⁷

No hem de pensar que aquest traspàs fos plàcid i exempt de complicacions. De cop i volta l'Hospital es troba que ha d'administrar 41 comandes noves a més de les 28 que ja posseïa i, totes, sota la direcció del Castellà d'Amposta. Aquest fet no passà per alt al rei Jaume II que va entendre que, en el futur, podia esdevenir un potencial enemic. D'altra banda la ràpida cessió d'aquests béns obliga als Hospitalers a buscar gent preparada per administrar tal patrimoni i, a més, mancat d'efectius per a protegir i mantenir castells i cases. Ambdós fets, el 1319, van donar peu a una reorganització:

- la Castellania d'Amposta s'encarregava de l'administració i control de totes les cases d'Aragó a més d'Ascó i Horta de Sant Joan.

- i alhora es creava el Gran Priorat de Catalunya que s'encarregaria de totes les de Catalunya, Rosselló i Mallorca.

El nou espai geogràfic dibuixat comprenia les següents, aleshores, importants nuclis habitats:

- Castellania d'Amposta: Almunia de Doña Godina, Alfambra, Aliaga, Ambel, Anyón, Ascó, Barbastre, Calatayud, Caspe, Castellot, Cantavella, Castiliscar, Chalamera, Amposta, Encinacorva, Mallén, Miravet, Mirambel, Monzó, Novillas, Orriós, Orta, Osca, Saragossa, Sant Per de Calanda, Sigena, Torrente de Valencia, Torrente de Cinca, Ulldecona, València, Villel, Villarluengo.

- Gran Priorat de Catalunya: Aiguaviva, Alguaire, Avinyonet, Bajoles, Barberà, Barbens, Barcelona, Castelló d'Empúries, Celma, Cervera, Corbins, Espluga de Francolí, Gardeny, Granyena, Lleida, Mallorca, Masdeu, Orla, Palau de Vallés, Sant Llorens de les Arenes, Siscar, Susterris, Térmens, Torres de Segre, Tortosa, Vallfogona, Vilafranca.

habitants de la comanda al s.XIV

Unes primeres dades sobre la població d'aleshores les recollim de J. M. Pons del fogatjament del 1358, la "Comenadoria d'Ascho" –"de la terra del Hospital en la Castellania d'Emposta"- determina pel lloc de "la Fatarella", 83 focs; per "Camposines", 16; per "Ascho", 75; per "Ribarroja", 24; per "la Torre d'en Spanyol", 11; per "Vinebre", 26; i per "Vilalba", 116.

Aquestes les podem comparar amb les que ens ofereix Esther Redondo a partir del fogatge general de 1378 el qual distribueix els focs en funció del braç al qual pertanyien: reials, aloers, ciutadans, nobles i eclesiàstics. En el cas de la comanda d'Ascó, tots els focs pertanyien al braç eclesiàstic, en tractar-se de poblacions que pertanyien a l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem.

Comanda d'Ascó (1378)

Topònim actual	Focs eclesiàstics
Ascó	45
Camposines	14
La Torre de l'Espanyol	8
Riba-roja d'Ebre	17
Vilalba dels Arcs	82
La Fatarella	66
Vinebre	18
Berrús	4

Evolució de la població a la comanda

	1358	1378	1553	1718
Ascó	75 focs	45 focs	158 focs	530 habitants
Vinebre		18	44	256 habitants
La Torre de l'Espanyol	11	8		253 habitants
La Fatarella	83	66	112	289 habitants
Vilalba dels Arcs	116	82		
Riba-roja d'Ebre	23	17	62	

L'administració de la comanda

La reorganització del territori va suposar repensar la seva administració i control. Calia un sistema eficaç de gestió que permetés, lògicament, recaptar prou com per poder mantenir tots els béns i alhora assegurar-se rendes periòdiques. Els historiadors Ventura Castellvell, Felip Fucho i Joan Ramon Vinaixa resumeixen perfectament quatre vies a través de les quals l'orde de Sant Joan de Jerusalem obtenia aquestes rendes:

- **Reserva senyorial:** a partir d'aquella sèrie de finques agrícoles o edificis sobre els que l'orde es reservava el domini directe i útil (...). El 1535 el comanador d'Ascó disposava d'un hort a Vinebre i diverses finques a Ascó. Amb la conversió religiosa dels moros asconencs, alguns béns que havien estat propietat de la mesquita d'aquest poble van passar a mans del comanador, que les va rebre "como señor directo". A més, el comanador d'Ascó tenia una casa a Vinebre i un castell i una botiga a Ascó (p. 60)

- **Els monopolis senyorials** (mitjans de producció): del molí fariner de barques d'Ascó, al qual restaven obligats a moldre tots els pobles de la Comanda, l'orde rebia 1/6 de la mòlta i els veïns d'aquests pobles havien de proporcionar obligatòriament l'ajut necessari sempre que s'hagués de canviar el moló de lloc.

Les condicions del molí d'oli d'Ascó consistien en l'obligació dels veïns d'emprar el molí que l'orde posseïa en aquesta comanda, tot lliurant 6 lliures d'oli per cada molinada, per dret del molí i, a més, el comanador es reservava la primera "barsa".

Quant als forns sabem que, pel seu ús, el comanador percebia en emfiteusi 60 sous catalans dels cristians vells d'Ascó.

Fixem-nos com l'orde dominava tot el cicle productiu i de transformació dels blats en gaudir també, directa o indirectament, de la propietat dels forns de pa. Al costat dels cereals, l'oli i el vi eren els altres productes més importants, completant així la trilogia dels conreus mediterranis.

- En relació als drets sobre la terra i els conreus, l'Orde obtenia rendes a partir dels censos. Per exemple, l'any 1535 els cristians vells d'Ascó havien de cedir ¼ del que produïen "todas la mijanas y riveros que son establecidas por los comendadores", 1/5 de les "mijanas devaxo las vinyas que son del camino abaxo", 1/6 de l'hora i 1/8 dels "montes ques lo alto". A aquestes proporcions, segons la localització geogràfica de les terres dintre del terme d'Ascó, calia afegir les quotes pel tipus de collita: així per les vinyes i figueres s'havia de lliurar ¼ i per les olives 1/6.

- **Quant a drets diversos relacionats amb el comerç...** Entre d'altres:

- Pel dret de peatge es pagaven 17 diners i "malla jaquesa" per cada 12 "rovas primes" que travessessin el terme i 7 diners més per "casa muda" que passés per terra o aigua sense carta de franquícia. Aquest dret anomenat també "lleuda" s'aplicava sobre les mercaderies que passessin pel riu, tret de les ciutats de Saragossa i Tortosa, que n'estaven exemptes, i dels habitants de la Batllia de Miravet, de

Mequinensa i Lleida, que solament pagaven la meitat de l'impost.

- El dret de "relego" –en altres indrets conegut com "la mesada del vi"– pel qual el comanador es reservava durant un període l'any la venda del seu vi en tots els llocs de la comanda, al preu que ell fixés i sense competència.

- Un altre dret era el "pes i les mesures", generalitzat en diferents comandes.(p. 69)⁸

Veiem que d'una manera o altra el control econòmic de la comanda estava assegurat i que els privilegis dels

senyors no s'escatimaven. Un bon exemple d'aquestes prerrogatives el tenim en el següent acord, de 21 de setembre de 1439, en què s'estableix amb la vila un acord per a proveir l'aliment al Prior del Castell d'Ascó en els següents termes:

15 lliures cada any, pagadores el dia de Sant Joan Baptista per part de l'Aljama dels Moros d'Ascó, per tal de poder dir tres misses cada setmana al Castell i "para alumbrar la Capilla del Castillo han sido señalados ciertos censos de cera sobre ciertas casas y ferreginales, que tiene que cobrar el Prior y los diezmos de dos o tres heredades en la partida de Vispella que entre las 15 libras, diezmos y censos, no llegarían a 22 libras cada año imposible para sustentarse el Prior"⁹

Sovint s'ha esmentat la plàcida convivència en una vila com Ascó amb dos comunitats (sarraïna i cristiana). Sense anar més lluny, quan el comte de Barcelona Ramon Berenguer IV va conquerir aquest territori als àrabs a mitjans del segle XII, se'ls va concedir una carta de seguretat que tractava els antics pobladors amb certa generositat: se'ls va permetre constituir aljames que funcionaven amb els seus propis càrrecs i les seves pròpies lleis, a més se'ls respectava la religió i no se'ls obligava a pagar impostos diferents als que estaven acostumats.

En tot cas, amb els hospitalers al capdavant de la comanda d'Ascó les relacions no sembla que fossin tan fluides, ni molt menys. Quan l'Hospital es féu càrrec de la nostra comanda, tot i que el mestre hospitaler havia confirmat els privilegis de què havien gaudit l'Aljama d'Ascó durant l'època templera fruit de la carta de seguretat concedida a mitjans del segle XII, el comanador local no sembla que estigués molt per aquesta tasca fins al punt de deteriorar-se la convivència i el respecte entre totes dues comunitats *“segons una querella de l'Aljama d'Ascó, tant contra els jurats cristians com contra el comanador de la batllia que els afavoria. Les dos comunitats apareixen ara ja no tan sols diferenciades orgànicament, sinó enfrontades i contraposades obertament”*.¹⁰

Tot venia arran de la voluntat dels sarraïns de poder jutjar i castigar els delinqüents de la seva religió, segons els seus usos i costums, privilegi que el comanador no els reconeixia. A més, també es queixaven *“de la costum de la 'çofra', en allò que feia referència al fet de portar el blat a l'era”*.¹¹

És evident que quelcom havia canviat amb l'arribada dels hospitalers i probablement es notava també una progressió demogràfica dels cristians. De totes maneres, els conflictes s'anaven succeint: *“Aviat sorgiren noves discrepàncies entre l'Aljama d'Ascó i el comanador hospitaler, ara per la qüestió de la lliure propietat dels béns adscrits a la mesquita (inclosa a la Carta de Seguretat de Ramon Berenguer IV). L'origen de les diferències radica en què el comanador de l'Hospital no veia prou clar quins eren realment els 'honors i heretats' afectes a la mesquita d'Ascó, i per tant, exempts de tota tributació a l'orde.”*¹²

Aquestes topades entre sarraïns i hospitalers es van anar repetint, ja que mentre els sarraïns brandaven els privilegis del comte de Barcelona atorgats segles enrere, els diferents comanadors hospitalers no sempre n'estaven d'acord.

Cal dir però, que l'any 1382, sí que tingué lloc un acord en què el comanador establia una terra (*“l'algira del Senyor”*) en favor d'una dotzena de llauradors sarraïns, *“sembla tractar-se d'un establiment col·lectiu i qualificat, donada la personalitat dels seus concessionaris; i el preu d'entrada satisfet pels mateixos (100 florins d'or d'Aragó) demostra un nivell de prosperitat per part de l'Aljama”*.¹³

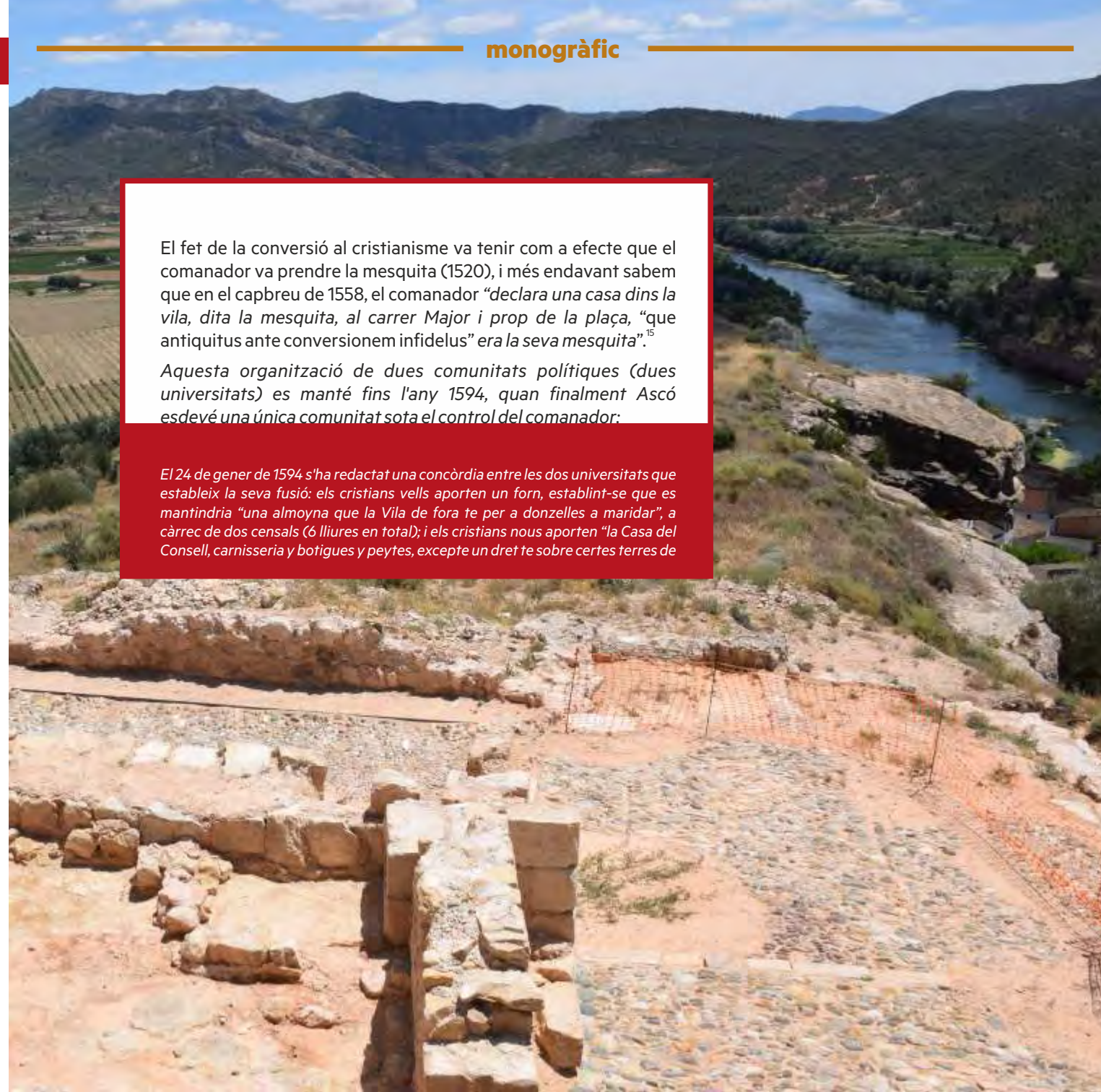
De totes maneres, els conflictes s'anaven reproduint, com per exemple el 1501 pels drets dominicals (els drets que els vassalls estan obligats al senyor feudal) sobre la mesquita, *“el comanador es mantenia en l'antiga pretensió d'imposar censos sobre les heretats de la mesquita d'Ascó, dret que negaven els representants de l'Aljama que invocaven encara el privilegi de Ramon Berenguer IV.”*.¹⁴

Ens trobem ja al segle XVI, quan els sarraïns acaben convertint-se al cristianisme. Tot i això, encara coexisteixen dues comunitats: la vila de dins (on vivien els moriscos o cristians nous) i la vila de fora (habitada pels cristians vells).

El fet de la conversió al cristianisme va tenir com a efecte que el comanador va prendre la mesquita (1520), i més endavant sabem que en el capbreu de 1558, el comanador *“declara una casa dins la vila, dita la mesquita, al carrer Major i prop de la plaça, “que antiquitus ante conversionem infidelus” era la seva mesquita”*.¹⁵

Aquesta organització de dues comunitats polítiques (dues universitats) es manté fins l'any 1594, quan finalment Ascó esdevé una única comunitat sota el control del comanador:

El 24 de gener de 1594 s'ha redactat una concòrdia entre les dos universitats que estableix la seva fusió: els cristians vells aporten un forn, establint-se que es mantindria “una almoyna que la Vila de fora te per a donzelles a maridar”, a càrrec de dos censals (6 lliures en total); i els cristians nous aporten “la Casa del Consell, carnisseria y botigues y peytes, excepte un dret te sobre certes terres de

EL CASTELL: DEL SUPOSAT ESPLENDOR AL DECLIVI

De l'estat en què els hospitalers van rebre el castell d'Ascó com de la seva estructura, espais i dependències en sabem ben poc o res. Si bé trobem referències a la donació del castell no disposem d'una relació o descripció d'aquest. Avançant molt en el temps disposem d'un Capbreu de 1761 en el què el comanador d'aleshores reconeix un seguit de possessions que tenia a la vila i dóna pistes sobre la superfície que tindria aquesta construcció a mitjans segle XVIII:

*“Una Dehesa junto al Castillo con algunos olivos y almendros la qual se llama la Costa del Castell que confronta por una parte con una fita o linde que se ha puesto delante de la Casa del Dr. Francº Domenech y dicho margen arriba y adelante hasta otra fita que ay delante case los pupilos de Joseph del Forn, y casa de Pablo Alentorn a la punta de una margen y toda margen delante hasta una heredad que poseehe el Dr. Francº Domenech que ay fita y contrafita. Y esta parte por el fundamento antiguo que ahun se conoce hasta la Esquina del Castillo y después todo el ámbito del Castillo comensando a las tapias o murada hasta otra fita cerca La Torreta y cerca la casa de dicho Dr. Francº Domenech y se prohíbe a todos entrar y meter en ella ganados y animales baxo la pena de 60 sueldos por qualquier hombre o carres y animal que entrare”.*¹⁷

Per saber com es trobava aquesta construcció segles abans podem refiar-nos del comentari que fa en el seu diari de campanya Henrique Cock, notari del rei Felip II, qui el 1585 va acompanyar al monarca en el viatge que va fer des de Saragossa, passant per Lleida i Maials. En aquestes línies assenyala que el rei va baixar en barca des de Mequinensa i després d'aturar-se 2 dies a Flix passa per davant d'Ascó el dia 16 de desembre de 1585:

Salidos de la villa (Flix) fuimos por una llanura junta al rio, hacia levante, hasta Ascó, que está una pequeña legua de Flix. Mientras que caminamos nos llovió, y creciendo el agua más y más hizo muy trabajoso camino para los caballos y dio á nosotros mucha pesadumbre.

Al fin venimos en Ascó, pueblo puesto en un alto de un collado no léxos de Ebro, el cual cuasi pasaba por la raíz del collado. Tiene el señorío deste pueblo don Luperío de Ixar, commendador de la orden de San Juan de Malta, residente en Zaragoza; los vecinos se cuentan docientos y entre ellos muy pocos christianos viejos, como se dice en España, que los más

son de la ley de Mahoma convertidos á la fe, y como dice el Evangelio, De sus frutos los conocereis: digo esto burlando, porque esta generación de hombres como no comen tocino ni beben vino, cuasi se mantienen de fruta que comen. En un alto collado tiene un castillo por naturaleza del sitio bien fuerte. Del y de todas las casas de los vecinos hay una linda vista hacia el rio Ebro. Para hacer los aposentos en Asco cuasi teníamos asco, ansí por la mucha agua que caía como por las calles que baxaban y subían.

Vinieron aquí todos los compañeros por la tarde, cuasi muertos por la agua, no sabiendo qué hacer, sino lo que dice Virgilio, Delante de la lumbre si hace frio y que habían pasado un dia bien trabajoso. Reposando supimos en la tarde de nuestro teniente, lo que el siguiente dia pensaba de hacer, el cual propuso de ir adelante y que fuésemos á Pinell, que estaba de allí tres leguas.

Entendido bien el negocio, de madrugada, siendo claro el cielo y pasada la agua, fuimos adelante y caminamos por un camino angosto y muy difícil de hallar por los llercaones, entre sierras (donde no pueden ir carros) y el rio Ebro que tiene estas sierras á mano derecha. Habiendo caminado la primera legua hay una venta que se dice Campucinos, muy grande, en cuyo término se ven algunas otras quintas.

D'aquest dietari traiem força informació. En relació al castell destaca la situació i, pel què indica, intuïm un estat bo, sòlid, d'aparença “forta”. En aquest sentit no tenen pèrdua els comentaris que fa en relació al nombre d'habitants –al voltant de dos-cents i ben pocs cristians vells entre aquests-, i les referències al menjar ho diu tot –“no comen tocino ni beben vino”-. La descripció que fa tant de l'arribada al poble com la sortida cap a Pinell ens presenta un Ascó aïllat, mal comunicat a excepció feta, entenem, de la navegació per riu.

De la importància del castell en sí ens dóna notícia Joan Fuguet qui assenyala que a l'any 1535 aquest disposava, a l'interior, d'una capella important que a més custodiava importants relíquies de Terra Santa que probablement havien dut els templers:

“piedra de la casa donde nació Jesuchristo’, ‘piedra donde fue crucificado Jesuchristo’, ‘de la Figuera que se abrió y amagó a la Virgen María’, ‘de la fusta del árbol que fue la verga de Arón’, ‘cera enpremda en el dinero de Jesuchristo”.

monogràfic

D'aquell suposat esplendor arribem al declivi marcat per un altre transcendent fet històric, la guerra de separació d'Espanya, Portugal i Catalunya coneguda com a guerra dels Segadors. Recordem que si bé el 1641 el Gran Mestre de Malta ordenava la neutralitat als frares hospitalers, aquests van prometre fidelitat al rei francès Lluís XIII. Mesos més tard, al 1642, el Capítol acordà acceptar la taxa que la comanda hauria de satisfer per ajudar al sosteniment del batalló de 5.000 infants i 500 cavalls que hi havia a la zona. Entre les comandes que van col·laborar trobem la d'Ulldecona, la Sénia, Villalba, Horta de Sant Joan i Ascó. Finalment, la forta bel·ligerància

que hi hagué a la Ribera d'Ebre conduí al general La Motte a ordenar, el 1643, la destrucció del castell per evitar que s'hi fortifiquessin les tropes de Felip IV.

Però aquest fet d'armes i la inhabilitat de l'edifici no van suposar, ni de bon tros, la desaparició o pèrdua de poder dels hospitalers. Així al 1659 el comanador Fra Maurici Mercader va cercar nova residència primer al pla de l'Església, a cal Forti –lloc on hi ha actualment l'ajuntament- i, més endavant, prop de la Universitat d'Ascó, a la plaça Major, on encara es conserva l'escut del comanador Çapata.

L'EXTINCIÓ DE LA COMANDA

Després de cinc segles de presència hospitalera, amb el final del règim senyorial arriba també el final de la comanda d'Ascó. El 6 juny de 1811 se signa un decret que aboleix els senyorijs jurisdiccionalis convertint-los en propietat privada, així com el final dels vassallatges. L'article setè d'aquest decret diu:

7º Quedan abolidos los privilegios llamados exclusivos, privativos y prohibitivos que tengan el mismo origen de señorío, como son los de la caza, pesca, ornos, molinos, aprovechamientos de aguas, montes y demás, quedando al libre uso de los Pueblos, con arreglo al derecho común, y a las reglas municipales establecidas en cada Pueblo; sin que por esto los dueños se entiendan privados del uso que como particulares puedan hacer de los ornos, molinos y demás fincas de este especie, ni de los aprovechamientos comunes de aguas, pastos y demás, á que en el mismo concepto puedan tener derecho en razón de vecindad.¹⁸

Cal dir, però, pocs anys abans, el 1806, l'aleshores comanador d'Ascó, Mariano Cascajares, va arrendar als germans de Flix Antoni i Felip Castellví Ambrós tots aquests béns, encara que es reservava l'exercici del dret i la jurisdicció:

“todas las rentas, frutos, diezmos, derechos dominicales, tierras, censos, heredades, hornos, molinos y demás bienes pertenecientes a la referida Encomienda de Ascon (...) [por] cinco mil ochocientas quarenta libras jaquesas”¹⁹

De totes maneres el règim senyorial acaba extingint-se vers el 1830 amb els processos de desamortització, que van consistir en subhastar aquelles propietats que fins aleshores havien estat en mans dels senyors. De totes maneres cal dir que en aquell moment, comprovem com l'orde de l'Hospital ja no disposava de propietats al terme municipal d'Ascó. En canvi sí que es van desamortitzar béns que pertanyien al clergat o bé al comú.

Aquells béns que es van desamortitzar pertanyents a l'estament religiós van ser unes 13 hectàrees que posseïa la parròquia (a les partides del camí de Flix, Ferratjot, la Vall, Canté i Andisc), i una altra partida del clergat, a la partida de Sant Miquel, que en aquest cas procedia de la capella de Sant Miquel.

En total eren vint-i-quatre finques rústiques o locals i solars urbans, dels quals se'n van alinear catorze.

En un treball de Salvador-J. Rovira i Gómez sobre la desamortització a Tarragona s'informa de qui van ser els adquiridors d'aquests béns, dos dels quals eren forasters, Joan Riba i Llop de Barcelona, i Joaquim Magarolas de Tarragona. Els compradors del poble van ser el pagès i propietari Agustí Alentorn i Ribes, el pagès Miquel Ferré i Montornés, l'industrial i propietari Antoni Serra i Rofin, el comerciant Josep Antoni Serra i March, el fuster Joan Margalef i Daura, el pagès Miquel Serrano i Domènech, el propietari Francesc Gironès i Grau, i el pagès Artemi Margalef i Daura. La subhasta del béns d'Ascó va iniciar-se a un preu de taxació de 11.522 pessetes, i finalment, per les catorze finques venudes es va ingressar 37.392 pessetes.

Si bé en les desamortitzacions de mitjans del segle XIX, la comanda hospitalera no disposava de propietats a Ascó, en canvi sí que n'apareixen el poblacions veïnes. És el cas de la Torre de l'Espanyol, on era propietària d'un solar al carrer de Dalt, un pati que rebia el nom de Forn Vell, que pel que sembla, no va ser venut. També en trobem a Vinebre, en aquest cas 27 finques rústiques a la partida de les Gorraptes de vinya, oliveres, ametllers, nogueres i sembradura.²⁰

monogràfic

relació de comanadors hospitalers d'ascó

A partir de la diferent bibliografia consultada per la realització d'aquest monogràfic, hem elaborat un recull dels comanadors que hi apareixen, amb l'any del qual se'n té constància.

1317	Martín Pérez d'Orós	1638	Miquel Zapata
1338	García González Bugía	1659	Maurici Mercader
1349	Ramon Desprats	1662	Enric de Rocafull
1365	Pere d'Alba	1667-1671	Lluís de Pujasons
1382	Arnau de Bardaxí	1689	Agustí Sanz de Llosa
1428	Graciano de Torres	1703-1710	Gaspar de la Figuera
1447	Pere Ramon Sacosta	1725	Vicenç de Calataiud
1428	Mateo de Albalat	1734	Vicenç Zapata
1514	Joan de Vilagut	1745	Lluís Milà d'Aragó
1517	Fra Martí de Lanuça	1761	Anton Montserrat
1547	Lluís de Talavera	1764	Miquel Doz
1552-1562	Gabriel Àngel Sans	1772	Romuald Doz
1571	Luperci d'Ixar	1780	Josep de la Torre
1594	Jaume de Montcada	1806	Mariano Cascajares
1608	Pere Jaureche		

quan els infants caçaven a ascó

Carmel Biarnés, en la seva *Guia d'Ascó*, ens descobreix anècdotes curioses d'aquella època en què els hospitalers eren senyors de la comanda d'Ascó. És per això que sabem que va ser habitual trobar per les nostres terres l'hereu del rei Pere III el Cerimoniós, l'infant Joan, aficionat com era a la caça. Se'n té constància d'una estada els dies 29 i 30 d'octubre de 1364, amb cacera i sopar amb el comanador i altres prohoms de la vila:

'Dimecres XXIX diez del mes de Octubre lo señor Infant partí de Xerta e annàs dinar Alpinell, sopar, jaure Scho. Aquest dia fo menada cena al comendador, jurats e prohoms del loch d'Eschó.'

Uns anys més tard el trobem de nou a Ascó com ho mostra una carta de 17 d'abril de 1383 que adreça al seu pare, el rei Pere III.

'...ans que jo agués señor la vostra letra, en la qual ma menavets que no'm mogués fins que altre manament jo hagués de vos señor, jo era partir de Çaragoça e era ben avall pero lo riu... Scrita en lo loch de Azcó...'

Es va quedar uns dies a la vila, on va convocar a caçar els seus amics Pere Ça Costa i Bartomeu Lunes:

'...Dehim vos e us manam que demà siats ab nos al loch d'Azcó... E açó per res no mudets...'

L'infant Joan, que va regnar la corona d'Aragó com a Joan I entre 1387 i 1396, històricament ha estat conegut com Joan el Caçador.

l'empresonament al castell del príncep de viana

Probablement un dels moments històrics en què el castell d'Ascó va tenir el seu protagonisme en la història del país va ser quan va tenir empresonat a les seves estances el príncep Carles de Viana, fill de Joan II d'Aragó i de Blanca de Navarra.

El príncep era el legítim hereu de la Corona de Navarra i Aragó. Estava en tractes el seu casament amb Isabel de Castella, amb el qual s'hauria esdevingut una unitat dels regnes de no haver estat tot desfet per la seva madrastra, Joana Enríquez, segona esposa del seu pare, el rei Joan, i mare de Ferran el Catòlic. La reina consort Joana tenia tal animadversió cap al príncep de Viana que va enemistar-lo amb el seu pare, fent-li creure que estava conspirant contra ell.

Més endavant, durant les Corts de Lleida de 1460, el rei va fer creure al seu fill que li retornava l'amistat, i un cop allí, va ser fet presoner. El 5 de desembre de 1460 estava al castell d'Ascó i allí se li féu el judici, però els hospitalers no li van trobar cap motiu de delictes i el van declarar innocent. Aleshores, Joana Enríquez se'l va emportar a Fraga, on es trobava el 16 de desembre, i també va ser declarat innocent. D'allí va ser emportat al castell de Morella. Catalunya es revoltà i es va apoderar de Fraga i el rei, temorós, alliberà el príncep i el 12 de maig de 1461 entrava triomfant a Barcelona, i els consellers el coronaren Príncep Governador General de Catalunya, el Rosselló i la Cerdanya.

Envejosa, Joana Enríquez es va confabular amb el metge del príncep i el va emmetzinar. Va morir el 23 de setembre i va ser enterrat a Poblet.

Això va fer esclatar la guerra. Flix, la Palma d'Ebre, Miravet, Ascó, Horta i altres comandes hospitaleres es posaren contra Joan II i a favor dels diferents reis elegits per Catalunya, tots ells de poca durada: Enric IV de Castella, Pere de Portugal, Reiner d'Anjou i de Provença...

El 1462 els hospitalers de Miravet i d'Ascó, atemorits, es posaren al costat de Joan II mentre la gent dels pobles continuava fidel a la memòria del Príncep de Viana.

Durant la guerra civil que es vivia a Catalunya, les forces de l'arquebisbe de Saragossa, joanistes, s'apoderaren d'Ascó, el 1466.

bibliografia

- BIARNÉS BIARNÉS, CARMEL. *Guia d'Ascó*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1983.
- BIARNÉS, CARMEL I MASIP, FRANCESC: *Història d'Ascó. Crònica il·lustrada*. Ascó: Ajuntament d'Ascó, 1999.
- CASTELLVELL, VENTURA; FUCHO, FELIP; VINAIXA, JOAN RAMON VINAIXA. *Un cens del segle XV. Els habitants de la batllia de Miravet i les comandes d'Ascó, Horta i Vilalba segons el maridatge de 1492*. Tarragona: Centre d'Estudis de la Terra Alta i Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 1994.
- FONT I RIUS, JOSEP MARIA: *La Carta de Seguridad de Ramón Berenguer IV a las morerías de Ascó y Ribera de Ebro (siglo XII)*. Saragossa, 1977.
- FUGUET SANS, JOAN: *L'arquitectura de les capelles templeres a la Catalunya Nova*. Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1989.
- MIRET SANS, JOAQUIM. *Les cases de templers y hospitalers en Catalunya. Aplech de noves y documents històrics*. Barcelona: Impremta de la Casa Provincial de Caritat, 1910
- PONS I GURI, J.M.: *Un fogatjament desconegut de l'any 1358*. Barcelona: Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, 1964.
- REDONDO GARCIA, ESTHER. *El fogatjament general de Catalunya de 1378*. Barcelona: el Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milà i Fontanals. Barcelona, 2002.
- ROVIRA GÓMEZ, SALVADOR-J.: *La desamortització de Madoz a la província de Tarragona (1859-1886)*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1987.
- SERRANO DAURA, JOSEP: *La Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre). Història, regim senyorial i aspectes del seu antic dret local, en particular, les Costums, del 1517*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1997.
- SERRANO DAURA, JOSEP: "Notes sobre els moriscos als dominis de l'orde de l'Hospital a la Ribera de l'Ebre", a *Quaderns d'història tarraconense XII*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1993.
- COCK, Henrique. *Relación del viaje hecho por Felipe II, en 1585, á Zaragoza, Barcelona y Valencia*.
http://archive.org/stream/relacindelviaje01cockgoog/relacindelviaje01cockgoog_djvu.txt

webgrafia

fotografia

Les fotografies han estat preses el juliol de 2017.

referències de les notes al peu de pàgina

- 1 www.viquipedia.cat
- 2 MIRET I SANS, JOAQUIM. *Les cases de templers y hospitalers en Catalunya. Aplech de noves y documents històrics* (1910), p. 16
- 3 MIRET I SANS, JOAQUIM. *Les cases de templers y hospitalers en Catalunya. Aplech de noves y documents històrics* (1910), p. 20
- 4 MIRET I SANS, JOAQUIM. *Les cases de templers y hospitalers en Catalunya. Aplech de noves y documents històrics* (1910), p. 362-363
- 5 MIRET I SANS, JOAQUIM. *Les cases de templers y hospitalers en Catalunya. Aplech de noves y documents històrics* (1910), p. 364
- 6 MIRET I SANS, JOAQUIM. *Les cases de templers y hospitalers en Catalunya. Aplech de noves y documents històrics* (1910), p. 111
- 7 SERRANO DAURA, JOSEP. *La Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre). Història, regim senyorial i aspectes del seu antic dret local, en particular, les Costums, del 1517* (1988).
- 8 CASTELLVELL, VENTURA; FUCHO, FELIP; VINAIXA, JOAN RAMON. *Un cens del segle XV. Els habitants de la batllia de Miravet i les comandes d'Ascó, Horta i Vilalba segons el maridatge de 1492*.
- 9 Capbreu 1761, fol. 16.2, AHN, OO.MM.
- 10 FONT I RIUS, JOSEP MARIA. *La Carta de Seguridad de Ramón Berenguer IV a las morerías de Ascó y Ribera de Ebro (siglo XII)* (1977)
- 11 FONT I RIUS, JOSEP MARIA. *La Carta de Seguridad de Ramón Berenguer IV a las morerías de Ascó y Ribera de Ebro (siglo XII)* (1977)
- 12 FONT I RIUS, JOSEP MARIA. *La Carta de Seguridad de Ramón Berenguer IV a las morerías de Ascó y Ribera de Ebro (siglo XII)* (1977)
- 13 FONT I RIUS, JOSEP MARIA. *La Carta de Seguridad de Ramón Berenguer IV a las morerías de Ascó y Ribera de Ebro (siglo XII)* (1977)
- 14 FONT I RIUS, JOSEP MARIA. *La Carta de Seguridad de Ramón Berenguer IV a las morerías de Ascó y Ribera de Ebro (siglo XII)* (1977)
- 15 SERRANO DAURA, JOSEP. *Notes sobre els moriscos als dominis de l'orde de l'Hospital a la Ribera de l'Ebre* (1993)
- 16 SERRANO DAURA, JOSEP. *Notes sobre els moriscos als dominis de l'orde de l'Hospital a la Ribera de l'Ebre* (1993)
- 17 Capbreu 1761, fol. 12.1, AHN, OO.MM.
- 18 Decret de 6 d'agost de 1811 de les Corts de Cadis.
- 19 SERRANO DAURA, JOSEP: *La Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre). Història, regim senyorial i aspectes del seu antic dret local, en particular, les Costums, del 1517* (1988).
- 20 ROVIRA I GÓMEZ, SALVADOR-J. *La desamortització de Madoz a la província de Tarragona (1859-1886)* (1987).

construcció i arribada

El 1.º del mes de Febrero próximo se abrirán al servicio público las nuevas estaciones de Ascó, Flix, Ribarroja y Fayon, de la nueva línea en construcción de Barcelona á Zaragoza. Los trenes de viajeros que se expedirán entre Mora y Fayon son cuatro: mixto, número 822, que saldrá de Fayon, á las 6'6 minutos de la mañana y llegará á Mora á las 7'15; 823 que partirá de Mora á las 10'10 minutos de la mañana y estará en Fayon á las 11'49; 824 que saldrá de Fayon á las 2'43 de la tarde y llegará a Mora a las 3'52; 825 que partirá de Mora á las 7'45 de la noche y estará en Fayon á las 8'54.

Los trenes descendentes 822 y 824 enlazarán, respectivamente, en la estación de Mora la Nueva, con el ómnibus número 804 y correo 806 que llegan hasta Barcelona.

Los ascendentes 823 y 825 enlazarán también en Mora, el primero con el correo 801, y con el ómnibus 803 el segundo, que proceden de Barcelona.

Los cuatro nuevos trenes se compondrán solo de coches de 2.ª y 3.ª clase.

Diario de Tarragona (28 de gener de 1892)

125è
ANNIVERSARI
DE L'ARRIBADA DEL FERROCARRIL A ASCÓ

construcció i arribada

Cinquanta anys després que s'inaugurés la primera línia ferroviària d'Espanya (Barcelona-Mataró, el 1848) arribava el tren a la Ribera d'Ebre. Era l'u d'octubre de 1891 que Móra la Nova esdevenia la primera població en gaudir d'aquest servei que la unia amb la capital del Baix Camp. L'empresa de la família Miarnau, de Reus, després de set anys d'obres apropava l'interior rural de la demarcació amb la societat burgesa, liberal i emprenedora del litoral.

Pocs mesos després, l'u de febrer de 1892, s'inaugurava l'estació d'Ascó que formava part de la línia de ferrocarril que unia Barcelona amb Madrid passant per Saragossa, una estació qualificada de tercera classe.

A partir de 1885 l'encarregat de dirigir aquesta, aleshores, magna obra va ser l'enginyer de la Companyia dels Ferrocarrils de Tarragona a Barcelona i França Sr. Eduardo Maristany i Gibert (Barcelona, 1855-1941). I és que de Reus a Ascó no van ser pocs els esculls a salvar: túnel de l'Argentera (4.044m i aleshores el més llarg d'Espanya), pont de Garcia (250m) i, des d'aquella població, els nombrosos túnels del marge esquerra de l'Ebre fins Ascó (964,89m de túnels).

Las obras de prolongación del ferrocarril Directo que se están practicando cerca de Ascó, van tomando aquí incremento, aumentando el número de los jornaleros á medida que se van extendiendo los trabajos.

Diario de Tarragona (2 de juliol de 1891, p. 2)

Aquesta breu però explícita nota de premsa il·lustra el rebombori que es produïa en dur a terme aquest tipus d'obra d'enginyeria i, en el cas d'Ascó, hem d'intuir que aquesta va tenir més impacte donat que algunes construccions del terme van perllongar-se, en ocasions, més d'un any.

No cal dir que per a la instal·lació del traçat de la via va caldre expropiar terrenys, en aquest cas nombrosos horts que existien entre el poble i el riu en partides com els Reguers, els Andiscos o els Castellons. I fins i tot la construcció de la línia fèrria va obligar a traslladar la Capelleta de la Mare de Déu del Carme uns metres més amunt del seu lloc originari, a la vora mateixa del riu. Això ocorria l'any 1882. Encara faltaven deu anys perquè el pas del tren pel nostre poble fos una realitat, aquest fet exemplifica que el projecte no va ser ni ràpid ni senzill en la seva execució.

monogràfic

Túnels de la Secció 4a entre Ascó i Garcia de la línia entre Faió i Reus:

Nombre	Iniciado	Terminado	Longitud ml	Coste total
Túnel de Ascó	08/08/1889	08/11/1890	302,04 m	160.996,00 pta
Túnel de la Fita	25/09/1889	05/10/1890	53,17 m	29.085,00 pta
Túnel de la Roca Ortiga	20/12/1889	30/09/1890	46,07 m	25.535,00 pta
Túnel del Pas del Ase	19/09/1889	30/09/1890	242,40 m	129.685,00 pta
Túnel de la Roca Alta	20/12/1889	15/07/1890	27,30 m	16.150,00 pta
Túnel del la Roca dels Coloms	20/11/1889	31/10/1890	293,91 m	167.753,62 pta
TOTAL			964,89 m	766.259,81 pta

(R.O.P., 1892, núm. 8 pàg 121)

<http://www.spanishrailway.com/2012/02/28/ferrocarriles-de-tarragona-a-barcelona-y-francia-tbf-directos-de-barcelona-a-madrid-por-zaragoza/>

canvis i transformacions

Per a Ascó i pels pobles veïns (no oblidem que Vinebre, la Torre de l'Espanyol i la Fatarella han estat usuaris del tren) l'arribada del ferrocarril va suposar un revulsiu social, econòmic i cultural cabdal.

El nou i modern mitjà de transport va apropar la població cap al Baix Camp, esdevenint la seva àrea d'influència i produint-se una basculació demogràfica, comercial i econòmica vers la capital, Reus, en detriment de Tortosa. Aquesta obertura al mercat del Camp comportarà un relatiu augment de la comercialització i distribució dels seus productes (oli, vinya i ametlla).

L'arribada del tren també facilita i promou l'aparició d'una nova tendència que no tindrà marxa enrere i que anirà en augment: el desplaçament puntual a la capital per a l'adquisició d'un determinat tipus de productes que fins aleshores rarament es podien comprar als comerços locals (vestits de celebració, enginys mecànics, fotografies familiars...).

Per als riberencs s'obren noves expectatives laborals, que en alguns casos seran temporals –jornalers en els períodes de recol·lecció de fruits secs i noies joves que

avenen a servir- i en altres, implicarà l'establiment definitiu a la gran ciutat.

Coincidint amb un període d'ebullició cultural marcat pel Modernisme i el Noucentisme, el tren esdevindrà un mitjà idoni per a la transmissió de noves tendències i modes. El ferrocarril facilitarà el progrés també en el món de les idees i les innovacions. Gràcies a ell se n'accelera la difusió arribant en aquell món rural, tradicional, que fins aleshores s'havia acostumat a un ritme diari més rutinari que a la ciutat.

Lògicament també apareixen nous oficis relacionats amb el tren que generaran llocs de treball al poble com ara el de cap d'estació, els factors, els casillers... De totes maneres no tots els sectors econòmics van sortir guanyant amb l'arribada del ferrocarril, el cas més evident fou el del transport fluvial per l'Ebre pel qual l'entrada en funcionament del ferrocarril va suposar una disminució considerable del volum i tràfec de mercaderies pel riu que anà minvant inexorablement fins a la seva pràctica desaparició després de la Guerra Civil.

episodis a vora via!

UNA DESGRACIA

Mora de Ebro, 1, 5'35 tarde. El primer tren procedente de Barcelona ha llegado hoy hasta Fayon. Al recorrer dicho tren la sección de Mora á Ascó, ha cogido á un guarda, mientras este cruzaba la vía, causándole graves heridas.

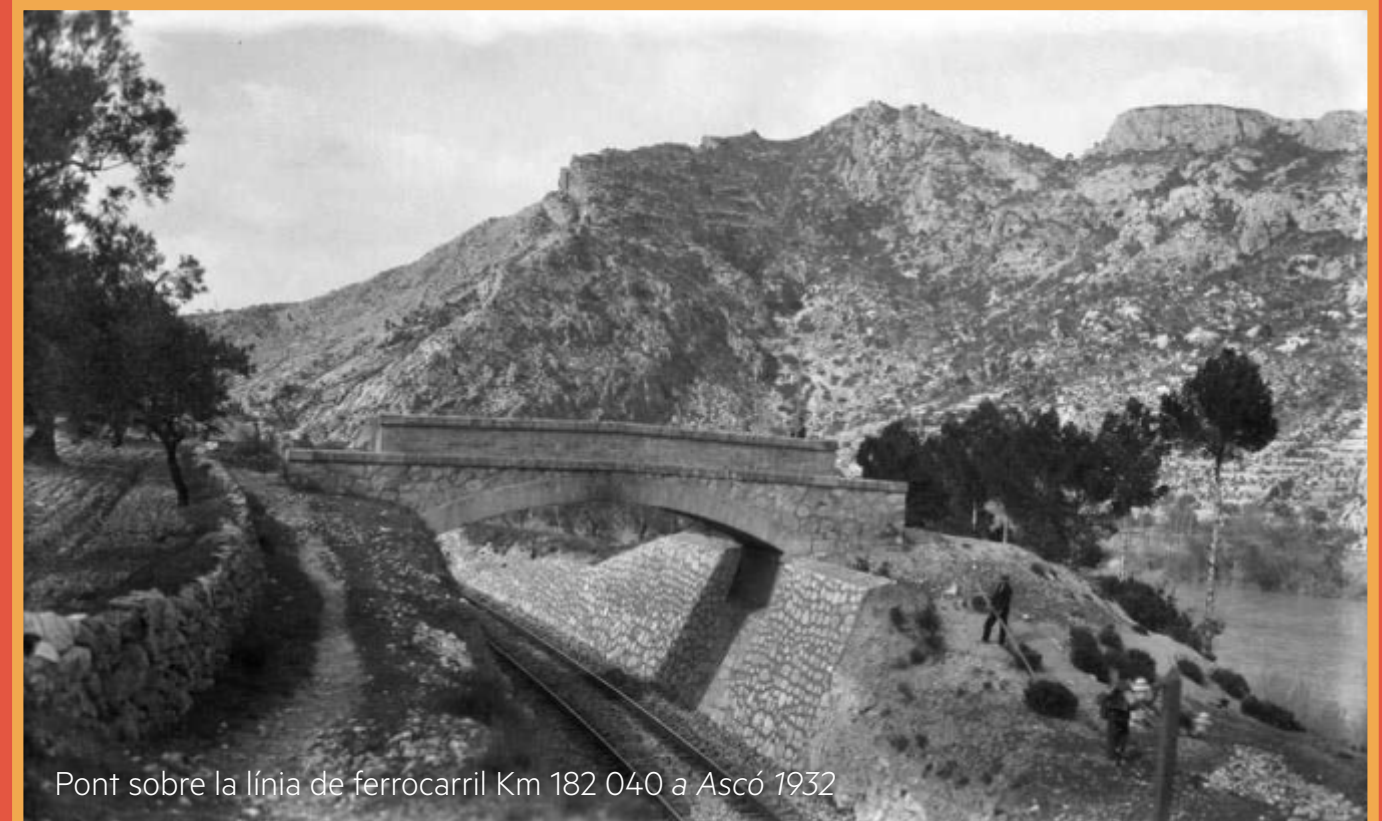
Esta desgracia ha sido doblemente sentida por coincidir con la inauguración de la línea de Mora la Nueva á Fayon.—Goye.

La Vanguardia (2 de febrer de 1892, p. 5)

anem a veure el correu!

A partir del febrer de 1892 l'estació d'Ascó esdevé, possiblement, el segon lloc de reunió i entreteniment més important de la població.

Sens dubte genera atracció i al seu voltant s'hi apleguen, especialment els diumenges i festius, dels més grans als més petits per anar a veure passar el correu, sense oblidar tampoc que a escassos metres hi havia el pas de barca, lloc de trobada i relació amb els pobles veïns.

Pont sobre la línia de ferrocarril Km 182 040 a Ascó 1932

el túnel llarg, improvisat refugi de la guerra civil

Durant la Batalla de l'Ebre el túnel llarg va convertir-se en refugi de soldats i improvisat lloc de comandament de les tropes republicanes. Aquí hi va ser el Tinent Coronel Juan Modesto Guilloto, Cap de l'Exèrcit de l'Ebre i possiblement, també, Manuel Tagüeña Lacorte, tinent coronel en cap del XV Cos de l'Exèrcit amb el seu Estat Major.

és festa major

Els dies previs a Festa Major l'anar i venir de l'estació era un ritual per tafanejar l'arribada dels forasters. El Correu arribava feixugament a l'andana, carregat de gent il·lusionada pel retrobament.

Els nouvinguts eren esperats amb els braços oberts, i és que semblava que una casa que no acollís forasters no feia tanta festa.

monogràfic

és temps d'estraperlo

Els anys immediatament posteriors al conflicte del 36 l'estació asconenca va ser una de les més concorregudes i conegudes pels estraperlistes que baixaven d'Aragó per bescanviar farina per oli, i fins a Ascó també en venien de Barcelona per comprar ambdós productes.

L'únic que havien d'evitar els estraperlistes era la presència de la guàrdia civil o bé la dels "fiscaleros" que venien amb el tren. La gent de l'estraperlo, per saber si viatjava un fiscalero al tren, n'enviava un dels seus fins a Flix a agafar el tren. Si veia que hi viatjava un fiscalero, quan el tren arribava a la casilla d'Ascó –per on es troba actualment el pont que creua l'Ebre–, treien un mocador blanc per una de les finestres que donaven al riu i la gent, en veure-ho des de l'estació, desapareixia deixant les andanes desertes.

PUBILLES I HEREUS

Pubilla
Judit Llop Borràs

1a Damisella
Laia Hernández Tarragó

2a Damisella
Laura Harguindey Sánchez

3a Damisella
Mireia Monforte García

Hereu
Edgar Puertas Nicolás

1r Fadri
Noé Montaña Margalef

2n Fadri
Abdalhac Bouakka

PUBILLA INFANTIL

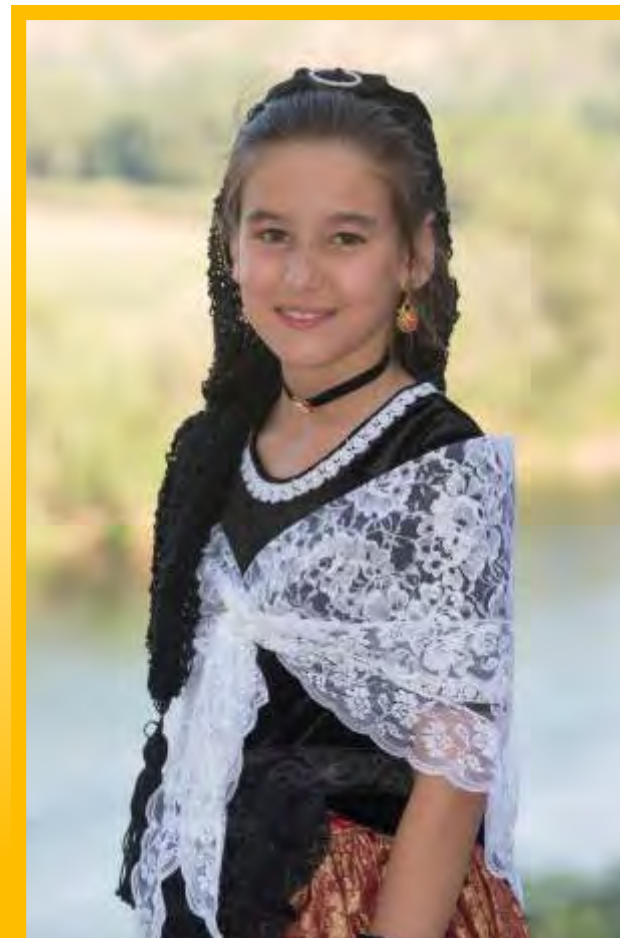

Pubilla Infantil
Jana Ribes Montaña

ASCÓ 2017

1a Damisel·la Infantil
Cloe Jordà Fernández

2a Damisel·la Infantil
Rut Jordà Fernández

Hereu Infantil
Jordi Serra Vila

1r Fadri Infantil
Pau Barragán Belenguer

2n Fadri Infantil
Érik Martínez Haboub

PARRELLES

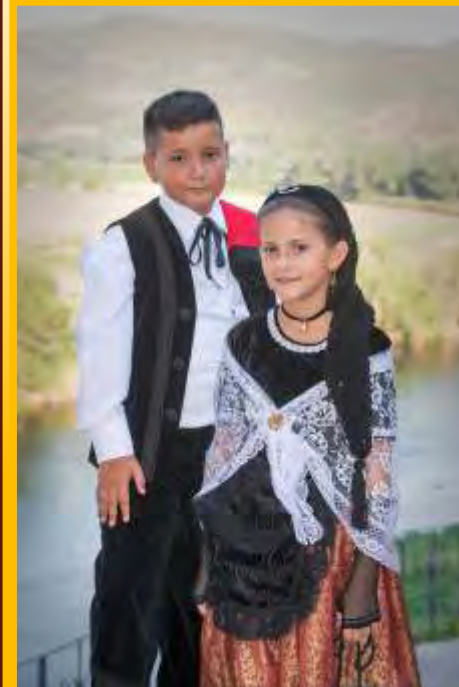
Edgar i Judit

Noé i Laia

Abdalahac, Laura i Mireia

Jordi i Jana

Pau i Cloe

Érik i Rut

PROGRAMA D'ACTES

DI MECRÉS

12.00 h

Repic de campanes i enlairada de coets d'inici de la Festa Major.

17.00 h

Rua d'animació infantil, des de la plaça del Casal fins al Pla de Vallxiqué.

En arribar al Pla de Vallxiqué, es repartirà berenar per a tots els nens i nenes.

16

20.00 h

Desfilada de pubilles i hereus des de l'Ajuntament fins al Casal Municipal, acompanyats pels Amics Geganters d'Ascó i la Xaranga Penya La Riberenya.

Pregó de Festa Major, a càrrec de la Sra. Sònia Franquet Calvente, esportista d'alt nivell.

Homenatge a la Sra. Maria Alentorn Serra, Àvia d'Ascó 2017.

Homenatge a la Sra. Olga Vilella Sanz, Dona Treballadora d'Ascó 2017.

Comiat i proclamació de les pubilles i hereus d'Ascó 2016-2017.

A la plaça del Casal, Taller de Circ per a tots els nens i nenes.

24.00 h

Ball amb l'orquestra TANGARA, a la plaça del Casal. El primer ball de la nit està reservat a les pubilles i hereus.

En acabar el ball, **Xaranga** pels carrers de la població, a càrrec de la Xaranga Penya La Riberenya. Tant la sortida com l'arribada serà de davant del Casal Municipal.

A l'arribada es donarà un entrepà a tots els participants. També hi haurà inflables aquàtics a la zona de la Rambla.

Dijous

10.15 h

Cercavila matinal, a càrrec de l'Associació Cultural pel Foment de la Jota d'Ascó. Durant el recorregut es passarà a buscar les pubilles i hereus per acompanyar-los fins a l'església.

11.00 h

Exhibició de grafits, al carrer Ribera d'Ebre. Inscripció oberta a tothom.

11.15 h

Recol·lecta de fons per a la lluita contra el càncer, a la plaça de l'Església.

12.00 h

Missa en honor a l'arcàngel Sant Miquel, patró de la vila. Serà presidida per Mn. Josep, rector de la parròquia, amb l'assistència de les pubilles, hereus i autoritats.

L'Orfeó d'Ascó cantarà durant la Missa i, en finalitzar, oferirà un petit concert.

Tot seguit, inauguració de l'exposició Pintura Artística, de Ramon Aresté, a la sala polivalent del Casal d'Avis.

14.00 h

Vermut de Festa Major, per a tots els veïns i veïnes del poble, al Casal Municipal.

17.00 h

Jocs infantils, a la plaça de l'Església.

Es repartirà berenar per a tots els nens i nenes.

14

18.00 h

Recol·lecta de fons per a la lluita contra el càncer, a la carretera Camposines.

19.00 h

Fins les 21.00 h. **Parc infantil** amb inflables, al carrer Unió.

19.00 h

Fins les 22.00h. **Parc juvenil** amb emocionants atraccions, davant del pavelló cobert.

19.30 h

Partit de **futbol femení**, al Camp Municipal d'Esports (camp annex).

Futbol Club Ascó - Futbol Club Ginestar

19.30 h

Ball amb l'orquestra AGORA, al Casal Municipal.

24.00 h

Ball amb l'orquestra AGORA, al Casal Municipal.

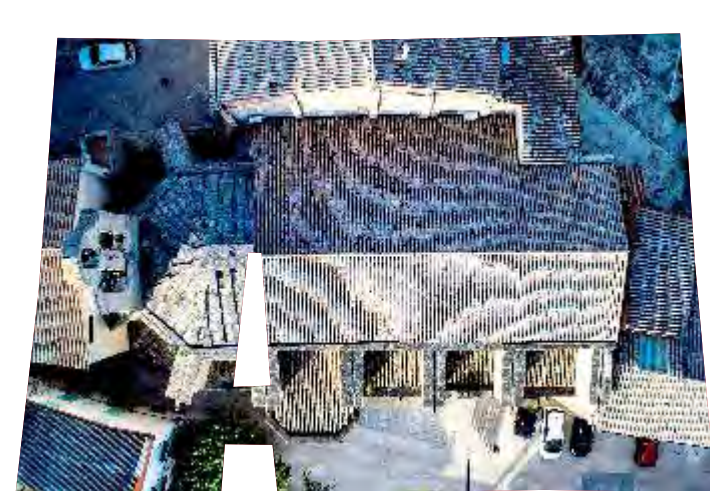
00.30 h

A la carpa instal·lada al carrer Joan XXIII:

Concert: **EFFECTO PASILLO**

Festa disco: **LES CASTIZOS**

DIVENDORES

- 11.00 h
- 11.00 h
- 11.30 h
- 12.30 h
- 17.00 h
- 19.30 h

Missa en honor a Santa Paulina, patrona d'Ascó.

Concurs de **Tir al Plat** Local, organitzat pel Club de Tir al Plat Pla de l'Ovella.

Curses de natació, a les piscines municipals.

Festa Holi amb Pau Brull, a la pista de darrere de les Escoles.

Festa del Riu 2017, a càrrec del Club Nàutic Ascó. Cursa de puntones, pal ensabonat, cursa de natació i tirada de melons i síndries.

4a **Birra Nàutica**, correbars amenitzat per la Xaranga Penya la Riberenya, des de la plaça del Riu i fins a la plaça del Casal.

 #birranautica #festadelriusasco2017 Club Nàutic Ascó

18

- 18.00 h
- 18.00 h
- 19.30 h
- 22.30 h
- 24.00 h
- 24.00 h

Fins les 21.00h. **Parc infantil** amb inflables, al carrer Unió.

Fins les 22.00 h. **Parc juvenil** amb emocionants atraccions, davant del pavelló cobert.

Concert amb l'orquestra NUEVA ALASKA, al Casal Municipal.

Ballada de sardanes amb la Cobla Reus Jove, a la plaça del Casal.

Ball amb l'orquestra NUEVA ALASKA, al Casal Municipal.

A la carpa instal·lada al carrer Joan XXIII:

Concert: **MORAT**
Festa disco: **EYES OF PROVIDENCE**

DISSABTE

09.00 h

Torneig de petanca local, a les pistes municipals de petanca, organitzat per l'Associació de la Gent Gran d'Ascó.

11.00 h

Missa en honor a Sant Gregori, copatró d'Ascó.

11.30 h

Curses pedestres, a càrrec del Club Atletisme Ascó, a la Rambla.

Tot seguit, parc aquàtic, amb llançadora 50 metres, al voltant del Casal Municipal.

16.30 h

Concurs de pesca infantil (fins a 15 anys) al riu, organitzat per la Societat de Pescadors Esportius La Tartanya. La concentració serà al Bar Anita a les 15.30 h.

18.00 h

Animació de carrer, a la carretera Camposines.

Sidral Brass Band, Batek Batukada, El Petit Lilo, La Selva i Els Babarots.

19

18.00 h

Fins les 21.00 h. **Parc infantil** amb inflables, al carrer Unió.

18.00 h

Fins les 22.00 h. **Parc juvenil** amb emocionants atraccions, davant del pavelló cobert.

19.00 h

Futbol, al Camp Municipal d'Esports.

Primer partit de lliga de 3a Divisió Nacional:

Futbol Club Ascó - Pobla de Mafumet

19.30 h

Concert amb l'orquestra SELVATANA, al Casal Municipal.

24.00 h

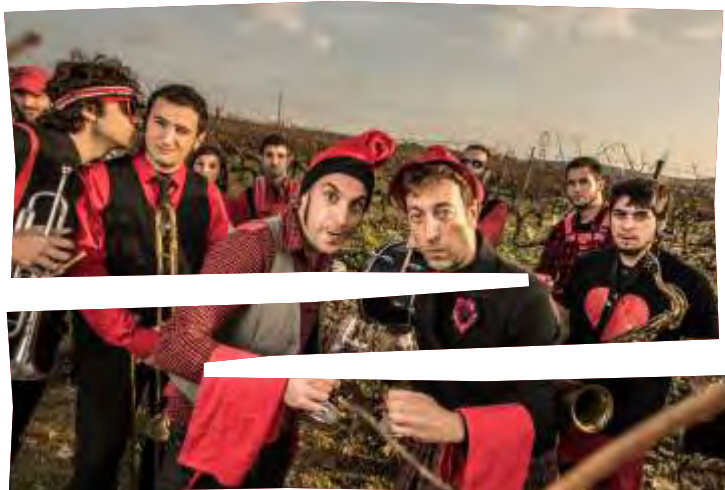
Ball amb l'orquestra SELVATANA, al Casal Municipal.

00.30 h

A la carpa instal·lada al carrer Joan XXIII:

Concert: **MCLAN**

Festa disco: **FESTA FLAIX**

DIUMENGE

10.30 h

Missa dominical.

12.00 h

Ball de vermut amb el Grup MALAMBO'S, al Casal Municipal.

17.00 h

Xaranga per a petits i grans, pels carrers de la població, a càrrec de la xaranga La Mosca Negra. Se sortirà de la Rambla.

Tot seguit, xocolatada i coca a la plaça del Casal.

També hi haurà un parc aquàtic, amb llançadora 50 metres, al voltant del Casal Municipal.

18.00 h

Fins les 21.00 h. **Parc infantil** amb inflables, al carrer Unió.

18.00 h

Fins les 22.00 h. **Parc juvenil** amb emocionants atraccions, davant del pavelló cobert.

20

19.00 h

Fer riure és un art, **espectacle** de Joan Pera.

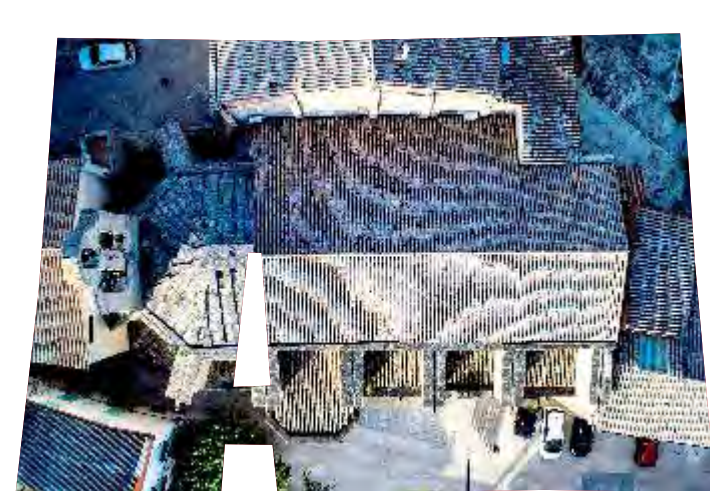
Si riure és un art o no, ho sabrem després d'aquesta masterclass. Joan Pera parla d'ell mateix i dels seus 50 anys de carrera, trufant-ho tot amb acudits mig representats i fragments d'escenes hilarants a dalt o al darrere de l'escenari amb personatges com Paco Morán, Joan Capri o la seva estimadíssima Montserrat. Com qui no vol la cosa, es fica el públic a la butxaca...

23.30 h

FOCS D'ARTIFICI aeroaquàtics, a la vora del riu.

24.00 h

Ball de fi de festa, amb l'orquestra HIMALAYA, a la plaça del Casal.

EXPOSICIÓ DE PINTURA ARTÍSTICA

RAMON ARESTÉ:

Els primers estudis són cursets per correspondència. Els anys 1980-82 assisteix, com a lliure, a l'Escola d'Arts i Oficis de la Diputació de Tarragona. El 1997-98 assisteix a l'Escola d'Art del Tarragonès.

Ha impartit cursos de dibuix i pintura la Centre Cívic de Sant Pere i Sant Pau de Tarragona.

Ha realitzat diferents exposicions individuals i col·lectives.

Alguns premis obtinguts:

- 1r Premi de Dibuix i 2n Premi de Pintura al concurs que patrocina l'Ajuntament de Flix (1968-1973)
- Finalista al Concurs de Pintura Ràpida del Serrallo de Tarragona (1993)
- 1r Premi Concurs de Pintura Ràpida a La Vilella Alta (1998)
- 1r Premi Concurs Pintura Ribera d'Ebre a Miravet (2001)

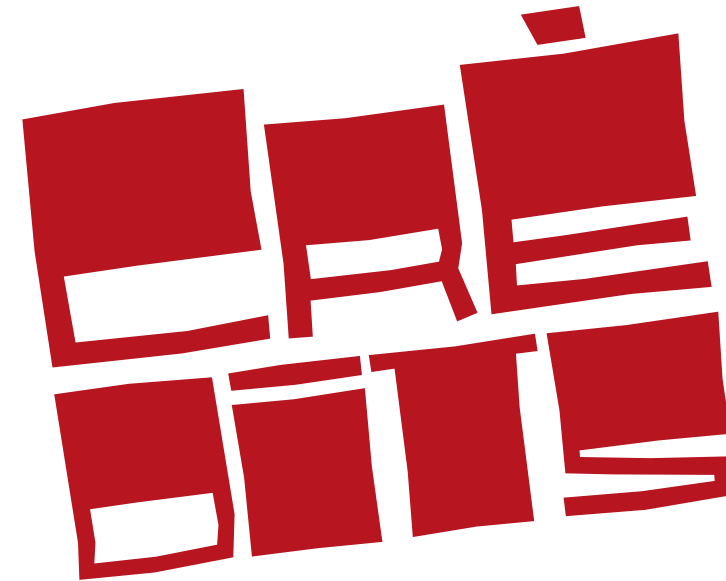
Col·leccions particulars: Espanya, França, Alemanya, Mèxic, Argentina, Israel, Rússia, Bèlgica, G. Bretanya, Itàlia, Islàndia, Holanda, Canada, Andorra, Rep. Dominicana, Colòmbia, etc.

Del 17 al 20 d'agost

Casal d'Avis Sant Miquel

12.00 h - 14.00 h

19.00 h - 21.00 h

COMISSIÓ DE FESTES D'ASCÓ

REGIDOR DE FESTES

Josep Jaimot Jiménez

PRESIDENT

Àlex Jaimot Giménez

MEMBRES

Àlex Jurado Vila

Eduard Jaimot Tomàs

Gerard Biarnés Martorell

Jaume Vilanova Gironés

M. Àngela Díez Tort

Natividad Parramón Fernández

Rafael Navarrete Romero

Ramon Serra Serrano

Rosa M. Montaña Blázquez

.....

DISSENY, MAQUETACIÓ I IMPRESSIÓ

optim.gr